

MUXTAR RAXMANOV TIŇ QARAQALPAQ KÓRKEM ÓNERINDE TUTQAN ORNI

Ózbekstan mámleketlik Konservatoriyası Nókis filiali

“Uliwma kásiplik hám social-gumanitar pánler kafedrası” “Muzıkatanıw” qániygeligi 2-

kurs studenti: Saparova Gwzal

Ilimiy basshı: Kamalova Gúlmariam

Annotaciya: Bul maqalada Qaraqalpaqstanğa xızmat kórsetken artist, “ARDAQLÍ NURANÍY” kókirek nıshanınıń iyesi, Qaraqalpaq mádeniyatın, kórkem-ónerin tanıtıwğa úlken úles qosıp, óziniń atqarğan sazları menen bársheniń kewillerinen orın alğan insanlardıń biri Muxtar Raxmanovtıń ómir jolı, islegen miynetleri haqqında sóz etilgen.

Gilt sózleri: Uchilishe, artist, mandalin, litavra, orkestr, mektep, muzıka, kompozitor.

Аннотация: В этой статье речь идет об искусстве Мухтара Рахманова - артиста, заслужившего заслуги перед Каракалпакстаном, носителя нагрудного знака “АРДАКЛЫ НУРАНЫЙ” который внёс большой вклад в популяризацию каракалпакской культуры и искусства.

Ключевые слова: Училище, артист, мандалин, литавра, оркестр, школа, музыка, композитор.

Qaraqalpaqstanğa xızmat kórsetken artist, “ARDAQLÍ NURANÍY” kókirek nıshanınıń iyesi, Qaraqalpaq mádeniyatın, kórkem-ónerin tanıtıwğa úlken úles qosıp, óziniń atqarğan sazları menen bársheniń kewillerinen orın alğan insanlardıń biri Raxmanov Muxtar Xafizovich 1941-jıl 19-fevral kúni Fergana wálayatınıń Qoqan qalasında Raxmanov Xafiz hám Izzatolina Aynijamal shańarağında tuwıladı. Ákesi Raxmanov Xafiz 1941-jıl iyul ayında M.Raxmanovtıń úlken ağısı Abdufattoh penen birgelikte Watandarlıq urısqa ketedi, sol waqıtta onıń jigit aғası 19 jasta edi, biraq tilekke qarsı olar dúnyadan kóz jumadı. Bunday suwıq xabardı esitken Aynijamal 1941-jılı wálayattıń jollaması menen Qaraqalpaqstan Respublikasına jol aladı. Sebebi bul jerde jas óspirimlerge tálim beretuğın

muğallim jetispeytuğın. Solay etip Izzatolina Aynijamal 1942-jıldan baslap Qaraqalpaqstan Respblikasınıń Nókis qalasında orta tálim mekteplerinde muğallim lawazımında jumıs isley baslaydı. Keyin ala 1945-jılı onı Tórtkúl rayonına jiberedi. Sebebi ol xalıqtıń turǵınlarınıń tili ózbek tili bolǵanlıǵı sebepli. Solay etip, Aynijamal apa kishkene perzenti Muxtar menen birge Qaraqalpaqstan Respublikasına jol aladı.

M.Ramanov 1948-jıl Tórtkúl rayonında Vladimir Ilich Lenin atındaǵı orta mekteptiń baslawısh klasına tuńǵısh ret qádemin qoyadı. Sol waqtları bul mektepte Háweskerler dógeregi bar edi. Kishkene Muxtar ondaǵı jańlap atırǵan muzikanı esitip, ózi bilmegen halda nama shıǵıp atırǵan xanaǵa birden barıp qalǵanın sezbey qaladı hám ol jerdegi saz shertip otırǵan ustaz qániygelerdi kórip kózi jaynap ketken Muxtar elede ish ishinen tolqınlanıp, Háweskerler dógeresinde qosıq aytıp, oyınǵa túsip qatnasadı hám túrli sawǵalar menen sıylıqlanadı.

Sol waqtları mektep 7 jıllıq bolǵan hám mektepti tamamlagannan soń 1958-jılı Nókis qalasına Nókis Mámleketlik Pedagogikalı institutına oqıwǵa tapsıradı. Biraq, baxıtqa qarsı birinshi jılı kire almaydı. Oqıwǵa kire almaǵanlıǵı sebepli ol Tórtkúl rayonına qaytıp ketedi. Qaytqannan keyin ol jerde Traktor stansiyasına jumısqa kirip, batareya juwıw, traktorlardı juwıw sıyaqlı jumıslardı isleydi, degen menen onıń muzıkaǵa bolǵan ıqlası ele de sónbegen edi. Aradan bir jıl ótkennen keyin jáne joqarı oqıw ornına hújjet tayarlaydı. Ol ekinshi jılı da oqıwǵa kire almaydı. Sol waqtları úyinde mandalin ásbabın shertip júrer edi. Muzıkaǵa bolǵan ıqlasın, qızıǵıwshılıǵın kórgen Aynijamal apa Muxtarǵa mandalin saz ásbabın sawǵa etken hám onıń qońsısı Keńesbay aǵa muzıkadan xabardar bolǵanlıǵı sebepli hár waqtları bul ásbaptı sazlap úyretken.

Bir kúni qońsısı Keńesbay aǵa Muxtardı belgili kompozitor Ábdireyim Sultanovqa alıp barmaqshı boladı. Ol jerde Á.Sultanov Raxmanovtıń qábiletin tekserip kóredi hám litavra ásbabın jaqsı meńgergenligi sebepli xalıq sazları orkestrine jumısqa aladı. Xalıq sazları orkestri menen birgelikte hár bir rayonlarǵa, awıllarǵa koncertler qoyadı. Keyin ala Ábdireyim Sultanov Muxtar Raxmanovqa xalıq sazları orketrinde alt duwtar ásbabın da

shertiwin aytadı hám onı jaqsı meńgeredi. Biraq, M.Raxmanov qashqar rubab ásbabın júdá jaqsı kórgenligi sebepli rubapshılardıń ásbabın alıp, shertip júredi.

1957-jılı Ábdireyim Sultanov tárepinen Tashkent qalasınan hár túrli ásbaptı alıp kelip Qaraqalpaqstanda birinshilerden bolıp “Xalıq sazları ásbapları orkestri” shólkemlestiriledi. Á.Sultanov basqa da xalıq namaların alıp, orkestr ushın qayta isleydi hám talantı, qábiletli jaslardı jıynap, olarǵa muzıka sawatın úyretip baslaydı. Osrkestrge bolsa A.Petrosyans, B.Gienko, F.Nazarov hám F.Shamsuddinov sıyaqlı kompozitorlar járdem beriw ushın keledi. Bul orkestrge M.Raxmanov ta Keńesbay aǵa qońsısı járdeminde sázende sıpatında keledi. Dáslep litavra ásbabında, alt duwtar ásbabında, keyin ala bolsa ózi jaqsı kóretuǵın qashqar rubab ásbabında atqaradı. Bul orkestrdegi kóplegen atqarıwshılar menen jaqsı tanısıp doslasadı. Olardıń biri Maqset Kamalov bolıp, M.Raxmanovtıń aytıwınsha duwtar saz ásbabın shertetuǵın edi, keyin ala bolsa duwtar prima ásbabında shertetuǵın boldı”- dep eske alıp qoydı. 1960-jıl Nókis muzıka hám xoreografiya uchilishesi ashıladı. 1961-jılı xalıq sazları orkestri tarqap ketedi hám sol jılı M.Raxmanov Nókis muzıka hám xoreografiya uchilishesine oqıwǵa tapsıradı hám xalıq sazları bóliminiń qashqar rubab qániygeligi boyınsha tálim aladı. Kamil Saparbaeva basshılıǵında muzıka sawatxanlıǵın úyrenedi. Sol waqtlardan baslap Filarmoniyanıń ayaq oyın ansamblinde yaǵnıy házirgi Ayqulash Qaraqalpaq milliy folklor ansamblinde Qudaybergen Turdıqulov tárepinen sázende sıpatında yarım shatatqa jumısqa shaqırıladı. Ol jerde 20 jıl xızmet etedi. Keyin ala bolsa “Ózbekstan, Túrkménstan, Tatarstan xalıq artisti”, “Xamza“ atındaǵı sıylıqtıń laureatı Otajon Xudoshukurovtıń “Ámiw tolqını” ansamblinde muzıka basshısı bolıp jumıs isleydi. Sol waqtları Mirzagúl Sapaevanı “Salı atızları” atlı qosıǵın tayarlap, Tashkent sahnasına alıp shıǵadı hám 1- sıylı orınǵa iye boladı 1968-jıl M.Raxmanov Tájikstan Respublikasınıń Dushanbe qalasında ózbek artistleri menen birgelikte dekedalarda boladı. Ol jerde 10 kún boladı hám ol jerden samolyot penen qaytqan waqtında bolajaq ómirlik joldası Turdigul apa menen tanısıp qaladı. Házirgi kúnde M.Raxmanovtıń 2 ul hám 6 qız perzentleri bar

bolip, olar Dilbar, Lola, Gúlnara, Gúlnaz Raxmanova, Aybek Raxmanov, (Firma baslıgı), Atabek Raxmanov (1-sanlı balalar muzıka hám kórkem óner mektebi oqıtıwshısı) Shaxzoda, Guzel Raxmanova (19-sanlı ulıwma orta bilim beriw mektebinde inglís tili páni oqıtıwshısı)

M. Raxmanov “Ámiw tolqını” ansamblinde 2 jıl islep Mádeniyat aǵartıw texnikumına ustaz retinde jumısqa kiredi. 1971-1975-jıllar aralıǵında Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutında baslanǵısh tálim baǵdarı boyınsha tálim aladı. 1983-jılı bolsa Maqset Kamalovtıń úgitlewi menen 1-sanlı Esjan baqsı atındaǵı balalar muzıka hám kórkem óner mektebine rubab klası boyınsha jumısqa mirat etiledi. Mektepte islep júrgen waqtları birneshe shákirtler tayarlaydı. Olar: Akademik Ayekeev Qarlıbay; Mameshov Orınbay, Ózbekstan, Qaraqalpaqstan, Tatarstan xalıq artisti; Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıqtıń laureate Tamara Doshumova, Ózbekstan Mámleketlik Konservatoriyası Nókis filialı dekanı Bayram Seytanov, Opera hám Baqsıshılıq kórkem óner mektebiniń direktor orınbasarı Karimov Esmurza, Simfoniyalıq orkestrde Qabulov Ómirbay, Qabulov Genjebay, Karimov Amanbek, Janibek Piyazov h.t.basqalar. Házirgi kúnde olar Simfoniyalıq orkestrde, Xalıq sazları orkestrinde, Radio esittiriw hám televidiniyede, rayonlarda, mádeniyat úylerinde jumıs islep kelmekte. 1967-jılı Ózbekstan Joqarı Keńesi húrmet jarlıǵı, 1974-jılı “Qaraqalpaqstanǵa xızmet kórsetken artist” ataǵına, 1986-jıl “Miynet veterani” medalı, “Ózbekstan xalıq bilimlendiriw aǵalası” hám de “Ardaqlı nuranıy” kókirek nıshanları menen sıylıqlandı. Biraq M. Raxmanov házirgi kúnde teberik jasta bolsa da shákirtler tayarlawdan sharshamaydı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Charshemov J. Problems of Using Karakalpak Folklore in Composers //Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences. – 2023. – T. 2. – №. 3. – C. 270-273.
2. Charshemov J. A REVIEW OF MARKABAY JIEMURATOV'S WORK //Modern Science and Research. – 2023. – T. 2. – №. 10. – C. 818-821.

3. Niyazbaeva A., Kamalova G. ÓZBEKISTON XALQ BAXSHISI QALLIEV TENELBAY GENJEBAEVICH IJODI //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. 7. – С. 22-24.
4. Begis P., Kamalova G. M. SÓNYES JULDIZ //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 55-59.
5. Aysawle J., Kamalova G. M. SAHRA BÚLBÚLI ROZA QUTEKEEVA //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 60-66.
6. Dauletbaeva G., Kamalova G. A SHINING STAR //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 880-884.
7. Segizbaeva G., Kamalova G. M. DEVELOPMENT OF THE ORCHESTRA OF MUSICAL INSTRUMENTS IN KARAKALPAKSTAN //Modern Science and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 875-879.
8. Niyazbaeva A. J., Kamalova G. M. CHANQOVUZ MUSIQA ASBOBI VA UNING TURLARI //Journal of Integrated Education and Research. – 2023. – Т. 2. – №. 1. – С. 26-30.
9. Kamalova G. M. et al. QARAQALPAQTIN BAY MIYRASI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 52-54.
10. Kamalova G. M., Axmetovna M. A. QOBIZ HAM JIRAWSHILIQ DASTURLERIN SAQLAW //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 123-126.
11. Kamalova G., Akhmetovna M. A. THE LEGACY THAT HAS COME DOWN TO US AS “JETI ASIRIM” //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 9. – №. 1. – С. 117-122.
12. Kamalova G. M. et al. ÓZBEKISTAN XALIQ BAQSISI GAYRATDIN OTEMURATOV //TADQIQOTLAR. – 2023. – Т. 25. – №. 1. – С. 40-42.

13. Kamalova G. M. et al. ÓZBEK MUZIKASINDA BALALAR FOLKLORI
//Journal of new century innovations. – 2023. – T. 39. – №. 2. – C. 85-87.